

**YOUTH POLICY:
PROBLEMS AND PROSPECTS**

NUMBER 7

*Drohobych - Rzeszow
2016*

МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ВИПУСК 7

*Дрогобич – Жешув
2016*

УДК 316.346.32-053.6+159.992.8(082)
ББК С550.325.1я42+Ю951.ю51я43
М-754

Редакційна колегія:

Відповідальний редактор – проф. **Світлана Щудло** (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка).

Заступник редактора – д-р **Пьотр Длугош** (Жешувський університет).

Члени редколегії: проф. **Людмила Сокур'янська** (Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна), проф. **Марія Зілінська** (Зеленогурський університет), проф. **Беата Шлюз** (Жешувський університет), проф. **Мар'ян Нєзгода** (Ягеллонський університет), проф. **Віталій Онищук** (Одеський національний університет ім. І.І.Мечнікова), проф. **Лариса Хижняк** (Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна), доц. **Оксана Зелена** (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка), доц. **Ірина Мірчук** (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка), доц. **Олександра Проць** (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка), доц. **Богданна Гвоздецька** (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка).

Молодіжна політика : проблеми та перспективи: збірник наукових праць / Ред. С. Щудло, П. Длугош. – Дрогобич – Жешув : «Трек ЛТД», 2016. – Вип. 7. – 282 с.

Youth policy : problems and prospects: / Red. S. Shchudlo, P. Dlugosz. – Drohobych – Rzeszow : «Trek LTD», 2016. – Nr 7. – 282 s.

ISSN 2307-9223

Пропонована збірка є спільним українсько-польським науковим проектом. До неї увійшли наукові статті, присвячені теоретичним і практичним питанням формування та реалізації молодіжної політики у країнах Центральної та Східної Європи. Увага авторів зосереджується на правових, політичних, соціологічних і духовних проблемах соціалізації молоді в умовах суспільства ризику.

Збірник адресований управлінцям, науковцям, молоді.

ISBN | 978-617-7263-17-2

Рецензенти:

Проф. **Оксана Даниленко**, Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Проф. **Надія Скотна**, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 5 від 19.04.2016 року)

Адреса редакційної колегії:

82100, Львівська обл., м. Дрогобич, вул. Івана Франка, 24, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, кафедра правознавства, соціології та політології.

Тел. 3-81-44, e-mail: kpspdpu@gmail.com, www.kpspdpu.ucoz.ua

© ДДПУ, 2016
© UR, 2016

ЗМІСТ

1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ПАТРІОТИЗМУ МОЛОДІ

<i>Людмила Юзва</i> . Маркери патріотизму, репрезентовані студентством в образі українського суспільства	10
<i>Оксана Олійник</i> . Особливості політичної культури студентів в умовах політичної кризи (на прикладі дослідження студентів філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка).....	20
<i>Наталія Коляда</i> . Теоретичні та прикладні аспекти громадянського виховання студентської молоді	28
<i>Георгій Уджмаджурідзе</i> . Політична участь як соціальна практика (на прикладі студентської молоді Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара).....	33
<i>Микола Пуленков, Пєтяна Вербицька</i> . Ціннісні преференції студентської молоді у соціологічному вимірі.....	42
<i>Renata Suchenek</i> . Tożsamość obywatelska i patriotyczna młodych Wybierających życie na emigracji w czasach kryzysu na przełomie XX i XXI wieku	47
<i>Людмила Скоркова</i> . Мовна соціалізація і мовні компетенції молоді в Україні: регіональні особливості	53
<i>Яна Зоська, Станіслав Катаєв</i> . Уявлення школярів м. Запоріжжя про систему патріотичного виховання.....	59
<i>Олександр Проць</i> . Розвиток студентського самоврядування в Україні на основі досвіду Польщі: правові аспекти	62
<i>Ольга Безрукова</i> . Особливості розгортання волонтерського руху в Україні як необхідна умова формування громадянського суспільства та прояв соціальної відповідальності громадян	68
<i>Дарія фтуда</i> . Соціально ангажоване образотворче мистецтво «жлоб-арт»: соціологічна розвідка.....	74
<i>Яна Білоусова</i> . Соціальні протести студентської молоді як вияв національної ідентичності	77
<i>Єліна Позднякова-Курбят'єва</i> . Роль соціального партнерства у створенні умов для успішної життєдіяльності переселенців	82
<i>Dorota Czakon-Tralski, Bogdan ftliszka</i> . Poczucie bezpieczeństwa we współczesnym świecie. Młodzież a dorośli. Przykład Polski.....	86

2. МОЛОДЬ У СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

<i>Beata Szluz</i> . Życie w związku czy w pojedynkę? Między koniecznością a wyborem	98
<i>Віталій Онищук</i> . Динаміка поколінної трансформації в українському суспільстві	104
<i>Maria Borczykowska-Rzepka, Beata Skwarek</i> . Poczucie samotności jako potencjalny czynnik ryzyka zachowań agresywnych wśród młodzieży gimnazjalnej	109
<i>Віталій Докаш</i> . Світоглядні орієнтації молоді: зміни в умовах глобалізації (на прикладі соціологічних досліджень).....	118
<i>Лідія Пиміш</i> . Релігійність молоді дрогобича і перемишля: трансформаційні тенденції та декларативність глибини почуттів	123
<i>Mariola Kulon, Marcin Jaworek</i> . Młodzi ludzie w cyberprzestrzeni w dobie globalizacji. Perspektywy i zagrożenia	129

<i>Anna ftidhaietska</i> . Students` volunteering in Canada: social and personal dimensions.....	138
<i>Agnieszka Łąkowa, Marcin Jaworek</i> . Współczesne perspektywy rozwojowe młodych ludzi w dobie globalizacji	144
<i>Наталія Кантор</i> . Гендерна рівноправність в ЄС та Україні: порівняльно-правовий Аспект	149
<i>Оксана Бялик</i> . Засоби статевого виховання учнівської молоді в закладах освіти країн Євросоюзу	154
<i>Єлизавета Копельців-Левецька</i> . Альтернативні способи розв'язання конфліктів	

3. МОЛОДЬ НА ПОГРАНИЧЧЯХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

<i>Грина Мірчук</i> . Віртуалізація життя молоді пограниччя (на матеріалах міжнародного соціологічного проекту).....	161
<i>Оксана Зелена</i> . Етнічна толерантність молоді Дрогобиччини (за результатами соціологічного дослідження)	168
<i>Богданна Гвоздецька</i> . Вплив прикордонного статусу Львівщини на повсякденні практики молоді	173
<i>Ярослав Комарницький</i> . Ставлення сучасної української та польської шкільної молоді до політики: порівняльний аналіз пограниччя	177
<i>Наталія Варга</i> . Трудова соціалізація випускників шкіл пограниччя (Україна, Польща, Угорщина).....	183
<i>Ярослава Лебідь, Владислава Орел</i> . Вплив культурного капіталу сім'ї на формування уявлень студентства щодо чинників життєвого успіху.....	189
<i>Олександра Свід</i> . Ціннісні орієнтації українських та польських студентів: порівняльний аналіз.....	196
<i>Білозеров Костянтин, Серокурів Денис</i> . Політико-ідеологічні уподобання як чинник протестної активності студентської молоді.....	201
<i>Тетяна Головченко</i> . Професійно-статусні домагання студентства: порівняльний аналіз України та Польщі.....	209
<i>Володимир Тищенко</i> . Міграційні настрої студентства пограниччя Центральної та Східної Європи	214
<i>Ігор Щербак</i> . Події на сході України в оцінках студентства України та Польщі.....	219

4. ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА: СУЧАСНІ ТРЕНДИ

<i>Людмила Сокурянська</i> . Методологічні та методичні проблеми міжнародних компаративних досліджень студентської молоді.....	228
<i>Лариса Хижняк</i> . Особливості втілення ідеї «портфельного працівника» в умовах електронної освіти.....	234
<i>Денис Яковлев</i> . Освітня політика чи політика <i>versus</i> освіта	239
<i>Оксана Заболотна</i> . Транскультурна освіта на тлі соціальних змін.....	245
<i>Наталія Гордієнко</i> . Специфіка формування освітніх траєкторій вихованців інтернатних навчальних закладів	251
<i>Владислав Вербець</i> . Діагностика якості освіти у вищому навчальному закладі: пошуки, проблеми та перспективи	256
<i>Ярина Мороз</i> . Підходи до оцінювання якості вищої освіти.....	263
<i>Олена Городецька</i> . Мотивація вибору навчального закладу та професійні пріоритети першокурсників	268
<i>Світлана Щудло</i> . Освітні суб'єкти про реформу вищої школи: <i>case study</i> Дрогобича ...	275

CONTENTS

1. THEORETICAL AND APPLIED ASPECTS FORMATION OF CIVIL IDENTITY AND YOUTH PATRIOTISM

<i>Ludmyla Yuzva</i> . The markers of patriotism are presented student through appearance of Ukrainian society.....	10
<i>Oksana Olshynyk</i> . Particular qualities of student's political culture in situation of political crisis (on example of study faculty of philosophy's students of Taras Shevchenko National University of Kyiv)	20
<i>Koliada Nataliya</i> . Theoretical and applied aspects of civic education students.....	28
<i>Georgii Udzmadzuridze</i> . Political participation as social practice of students of Oles Honchar Dnipropetrovsk National University	33
<i>Mykola Tulenkov, Tatiana Verbetska</i> . Value preferences of students in the sociological Dimension	42
<i>Renata Suchenek</i> . Civic and patriotic identity of young people choosing to emigrate during the crisis at the turn of 20 th and 21 st century	47
<i>Ludmyla Skokova</i> . Language socialization and language competence of ukrainian youth: regional features	53
<i>Yana Zoska, Stanislav Kataev</i> . Views of students of Zaporizhzhya on the system of patriotic education	59
<i>Oleksandra frots</i> . Development of student self-government in Ukraine based on experience Poland: legal aspects	62
<i>Bezrukova Olha</i> . Particular qualities of deployment of volunteer movement in Ukraine as a necessary condition for the formation of civil society and expression of citizens social responsibility	68
<i>Dariya Ruda</i> . Social engaged art "Zjlob-art": sociological exploration	74
<i>Yana Bilousova</i> . Social protests of the student youth as a phenomenon of national identity	77
<i>Ellina ftozdnyakova-Kirbyateva</i> . Part of social partnership for arrangement of conditions for successful vital-activities of displaced people.....	82
<i>Dorota Czakon-Tralski, Bogdan ftliszka</i> . Feeling of safety is in the modern world. Young people and adults. Polish example	86

2. YOUTH IN THE MODERN GLOBALIZATION PROCESSES

<i>Beata Szluz</i> . Living in a relationship or alone? Between necessity and choice.....	98
<i>Vitaliy Onyschuk</i> . Dynamic of generational transformations dynamics of the Ukrainian society	104
<i>Maria Borczykowska-Rzepka, Beata Skwarek</i> . Loneliness as a potential risk factor for aggressive behavior among junior high school youth.....	109
<i>Vitalii Dokash</i> . Orientation of youth: changes in globalization (on the data of sociological research)	118
<i>Lidiya Tymish</i> . Religiousness of young people of Drohobych and Przemysl: transformation tendencies and declaration of depth of senses.....	123
<i>Mariola Kulon, Marcin Jaworek</i> . Young people in cyberspace in the era of globalization. Prospects and threats	129
<i>Anna ftidshaietska</i> . Students` volunteering in Canada: Social and personal dimensions	133
<i>Agnieszka Łąkowska, Marcin Jaworek</i> . Contemporary perspectives of development of young people in the age of globalization.....	138

<i>Nataliya Kantor</i> . Gender equality in the European Union and Ukraine: comparative legal aspects	144
<i>Oksana Byalik</i> . Means of sex education pupils in educational institutions of the EU	149
<i>Yelyzaveta Kopeltsiv-Levytska</i> . Alternative ways of solving conflicts	154

3. YOUTH OF BORDERLANDS OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE

<i>Iryna Mirchuk</i> . Life's virtualization of youth of borderland (on the materials of international sociological research)	161
<i>Oksana Zelena</i> . Ethnic tolerance of Drohobychyna youth (according to the results of sociological research)	168
<i>Bohdanna Hvozdecka</i> . Influence border status of Lviv region on the everyday practice of youth	173
<i>Yaroslav Komarnitskyy</i> . Attitude of modern Ukrainian and Polish school youth to policy: comparative analysis of borderland cities	177
<i>Varha Nataliya</i> . Labour socialization of the graduates at frontier (Ukraine, Hungary, Poland)	183
<i>Orel Vladislava, Lebid Yaroslava</i> . The influence of family cultural capital in forming student's ideas as for the factors of life success	189
<i>Oleksandra Svid</i> . Value orientations of Ukrainian and Polish students: a comparative Analysis	196
<i>Kostyantyn Biliserov, Denys Serokyrov</i> . Political and ideological preferences as a factor of students protest activity	201
<i>Tetiana Holovchenko</i> . Professional and status demands of students: comparative analysis of Poland and Ukraine	209
<i>Volodymyr Tyshchenko</i> . Migration sentiments of the students living in the border regions of central and eastern Europe	214
<i>Igor Shcherbak</i> . Evaluation of eastern Ukraine events by Ukrainian and Polish students	219

4. EDUCATION POLICY: MODERN TRENDS

<i>Ludmila Sokurianska</i> . Methodological and methodical problems of international comparative research of student youth	228
<i>Larysa Khyzhniak</i> . The Features of the «Portfolio Worker» idea implementation under the conditions of electronic education	234
<i>Denys Yakovlev</i> . Does education policy or policy versus education?	239
<i>Oksana Zabolotna</i> . Transcultural education against the background of social change	245
<i>Natalia Gordienko</i> . Specifics of forming educational trajectories of students of boarding Schools	251
<i>Vladyslav Verbets</i> . Diagnosing of education quality of university: Search, problems and prospects	256
<i>Yaryna Moroz</i> . Variants of evaluation of higher education quality	263
<i>Olena Horodetska</i> . Choice motivation of school and professional priorities of freshmen	268
<i>Svitlana Shchudlo</i> . Educational actors about the higher education reform: case study of Drohobych	275

Beata Szluz,
dr hab. prof. UR, Uniwersytet Rzeszowski

ŻYCIE W ZWIĄZKU CZY W POJEDYNKĘ? MIĘDZY KONIECZNOŚCIĄ A WYBOREM

Postawy wobec małżeństwa jako sposobu życia, zmieniły się znacząco w ciągu ostatnich dwóch dekad. Życie w pojedynkę jest coraz częściej akceptowane przez młodych ludzi i ich rodziców. Część ludzi nie uznaje małżeństwa jako konieczności, uznaje za lepsze pozostawanie singlem i pochwała tych, którzy unikają małżeństwa. Chociaż konieczność zawarcia małżeństwa jest osłabiona i postrzegane korzyści z niego spadło, jest ono nadal cenione przez większość młodych ludzi. Wykazano to w kilku badaniach postaw wobec małżeństwa. Co więcej, mimo wysokiego wskaźnika rozwodów, większość młodych ludzi oczekuje, że ich małżeństwa mają być trwałe. Co zmieniło się w planach małżeńskich? Rośnie wiek, w którym młodzi ludzie, a zwłaszcza młode kobiety, spodziewają się zawarcia małżeństwa. Oczekiwanie to odzwierciedlone jest w rosnącym wieku, w którym ludzie rzeczywiście zawierają małżeństwo. Istnieje również powszechne pragnienie, aby nie pozwolić na kolidowanie małżeństwa z kształceniem oraz uzyskaniem pewnego doświadczenia w pracy przed ślubem. Małżeństwo nadal jest ważniejsze dla młodych kobiet niż młodych mężczyzn, pomimo najnowszych trendów w kierunku bardziej egalitarnych ról płciowych. Istnieją dowody wykazujące, iż doświadczenia związane z rozwodem zwiększają negatywne postawy wobec małżeństwa.

Słowa kluczowe: rodzina, małżeństwo, singel

1. Wstęp

Analizując sytuację rodziny w ponowoczesnym świecie można przedstawić ją w dwu wersjach: optymistycznej lub pesymistycznej. W pierwszej z nich zwrócono uwagę na głęboką intymność i zażyłość. Rodzina oparta na małżeństwie nie odgrywa już najważniejszej roli, centrum życia osobistego stanowią dobre związki. Powszechna stała się obecność kobiet na rynku pracy, mężczyzna nie jest już jedynym żywicielem rodziny. Związki stały się mniej trwałe, jednocześnie przynoszące więcej satysfakcji. W wersji pesymistycznej pisze się o «upadku gospodarczych, religijnych, normatywnych fundamentów małżeństwa», pojawił się «strach o upadek życia rodzinnego», a także obawa przed wzrostem indywidualizmu²⁵. Warto przypomnieć, że w rodzinie kreuje się odpowiedź na najbardziej fundamentalne dla tożsamości jednostki pytania. Skrypty rodzinne są definiowane jako: «jawne bądź ukryte oczekiwania systemu rodzinnego okazywane wobec poszczególnych członków rodziny, często wynikające z ambicji lub nieadekwatnych ocen faktów»²⁶. Są to zatem plany, ukształtowane głównie poprzez programowanie rodzicielskie.

Życie w małżeństwie czy rodzinie stanowi dominującą formę funkcjonowania w polskim społeczeństwie. Osoby niepozostające w związku (małżeńskim czy partnerskim) funkcjonowały w społeczeństwie, jednocześnie możemy dostrzec pewnego rodzaju zmianę w sposobie ich postrzegania i traktowania. W przeszłości były piętnowane i odrzucane, współcześnie przez jednych gloryfikowane, przez innych potępiane, u niektórych budzą zainteresowanie. Współcześnie, w społeczeństwach kultury zachodniej, nastąpiła deinstytucjonalizacja małżeństwa, nie jest już ono postrzegane przez kobiety jako obowiązek, norma społeczna, jako związek obligatoryjny,

²⁵ L. Jamieson, *Od rodziny do intymności* [w:] *Socjologia codzienności*, red. P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska, Wydawnictwo Znak, Kraków 2008, s. 118.

²⁶ J. Jagieła, *Znaczenie skryptu (script life) jako nieświadomego przekazu międzygeneracyjnego w kształtowaniu się tożsamości jednostki* [w:] *Wielokulturowość w przestrzeni edukacyjnej*, red. K. Rędziński, I. Wagner, Wydawnictwo Akademii im. J. Długosza, Częstochowa 2006/2007, s. 365–374.

występuje swoboda i wolność w zakresie podejmowania decyzji o jego zawarciu²⁷. Kobiety są mniej podatne na naciski dotyczące małżeństwa, następuje opóźnianie wieku zawarcia pierwszego związku małżeńskiego, jednak nie oznacza to, że w ogóle nie zostanie ono zawarte (dostrzeżono osłabienie wzorca: «opóźnione równa się niezawarte»²⁸). Rodzina jest w życiu jednostki aktualizowana, przestała być dana człowiekowi, a stała się społecznym obiektem, który może zostać wybrany²⁹. Duże są oczekiwania ludzi wobec małżeństwa, bardzo ważne jest «dobre małżeństwo», ludzie nie godzą się na «złe związki», istotna stała się zatem jakość związku³⁰. Żyjemy w czasach, które francuski socjolog E. Durkheim definiował jako «kult jednostki»³¹, społeczeństwa, które koncentruje się na «ja» oraz «ja» i «moje» pragnienia wolności i osobistego wyboru. U. Beck podkreślił, że coraz więcej ludzi postawionych wobec wyboru rodzina albo nie-rodzina, wybiera trzecią drogę «pluralistyczną nieciągłą trajektorię biografii» (życie w rodzinie, życie samotne, inne formy współżycia – przeplatają się), jest to «faza wypróbowywania form współżycia». Ucieczka od małżeństwa i rodziny często traktowana jest jako przejaw «bezgranicznego indywidualizmu», któremu powinno się przeciwdziałać, wspierając rodzinę. Żyjący w pojedynkę tęsknią za partnerem, a nie mogą włączyć go w «plan swojego życia». Stosuje się pewne środki obrony przed samotnością: nawiązuje się wiele relacji, przyznaje prawa, kształtują się przyzwyczajenia dotyczące poszczególnych sfer życia (mieszkanie, czas wolny). Natomiast «wytęsknione życie we dwoje zagraża temu wszystkiemu, tej z trudem osiągniętej delikatnej równowadze»³².

W tym kontekście celem wywodu uczyniono zobrazowanie: jakie są uwarunkowania życia w pojedynkę, jaki jest stosunek do życia bez partnera, jakie są relacje z innymi osobami (z członkami rodziny oraz osobami z szerszego otoczenia).

2. Uwarunkowania życia w pojedynkę

Jednosobowe gospodarstwa domowe są prowadzone nie tylko przez owdowiałe osoby, ale także przez wielu młodych ludzi i dorosłych w średnim wieku, którzy są rozwiedzeni lub nigdy nie byli żonaci. Wzrasta odsetek małżeństw, mieszkających osobno, które stanowią coraz większy udział osób żyjących w pojedynkę. W 1950 r. 22% dorosłych Amerykanów egzystowało w pojedynkę, w 2012 r. nastąpił wzrost do ponad 50% osób. W Sztokholmie (2012) 60% wszystkich gospodarstw domowych posiadało zaledwie 1 mieszkańca. W Stanach Zjednoczonych (2012), mieszkańcy indywidualni stanowili 28% wszystkich gospodarstw domowych. Większość stanowiły kobiety (około 17 mln) w średnim wieku (35–64 lat). W 1950 r. około 500 tys. (18–34 lat) młodych dorosłych mieszkało samotnie. W 2012 r. ich liczba wzrosła do 5 mln. Do krajów z najwyższym odsetkiem osób mieszkających samotnie należą: Szwecja, Norwegia, Finlandia i Dania. 40–45% wszystkich gospodarstw domowych w tych krajach składa się tylko z 1 osoby. W 1996 r. szacunkowo było 153 mln takich osób. W 2006 r. zauważono wzrost do 202 mln, nastąpił zatem 33% wzrost w ciągu jednej dekady³³. Według najnowszych statystyk, w wielu rozwiniętych

²⁷ Szerzej zob. T. Szlendak, *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 2011, s. 374.

²⁸ E. Paprzycka, *Kobiety żyjące w pojedynkę: między wyborem a przymusem*, Wydawnictwo Żak, Warszawa 2008, s. 72.

²⁹ Por. A. Żurek, *Single: żyjąc w pojedynkę*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2008, s. 58.

³⁰ Szerzej zob. L. Jamieson, *Od rodziny do intymności...*, s. 129–130.

³¹ E. Durkheim, *L'Individualisme et les intellectuels*, «Revue bleue» (X) 1898, s. 9 i 11, przeł. J. Redding i W.S.F. Pickering, cyt. za: W.S.F. Pickering, *Durkheim's Sociology of Religion. Themes and Theories*, Routledge&Kegan Paul, London 1984, s. 483.

³² U. Beck, *Spoleczeństwo ryzyka. W drodze do innej nowoczesności*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2002, s. 176–183, 186–187.

³³ Szerzej na ten temat zob. E. Klinenberg, *Going Solo. Extraordinary Rise and Surprising Appeal of Living Alone*, Penguin Publishing Group, New York 2012, 288 ss. Amerykański socjolog E. Klinenberg zauważył, że pozytywną stroną zmiany społecznej od grupy do jednostki jest pozyskanie czasu na: skupienie się na samym sobie, na samopoznanie, wycieszenie i relaks, indywidualną twórczość. Pomaga to utrzymać równowagę wewnętrzną, poznawać i doceniać inne osoby, mieć poczucie pewności siebie i dumy osobistej. Zmniejsza się zakres odpowiedzialności wobec innych ludzi.

gospodarczo krajach takich jak: Norwegia, Finlandia, Dania, Szwajcaria i Niemcy, jest więcej niż jedna trzecia jednoosobowych gospodarstw domowych. W krajach azjatyckich ich odsetek jest na ogół niższy niż w Europie i Ameryce Północnej, szacuje się, że do roku 2020, 4 z 10 krajów o największej liczbie jednoosobowych gospodarstw domowych będzie w Azji. Japonia, Korea Południowa, Tajwan posiadają najwyższy odsetek gospodarstw jednoosobowych, odpowiednio: 32,4%, 23,9% i 22%. Wiek i płeć są głównymi czynnikami stratyfikacji w modelach jednoosobowych gospodarstw domowych. Wdowy pozostają grupą dominującą w wielu krajach azjatyckich. Wzrasta skłonność młodych dorosłych do życia w pojedynkę, mieszkają samotnie w wyniku opóźnienia wieku zawierania małżeństw, wzrostu liczby rozwodów oraz zwiększenia mobilności geograficznej. Wybór życia w pojedynkę staje się nowym stylem życia. Nie zawsze jest dominującym zjawiskiem w miastach. W społeczeństwach krajów takich jak: Japonia, Korea, Birma i Wietnamu, starsi mężczyźni i kobiety z terenów wiejskich, częściej żyją w pojedynkę, niż egzystujące w miastach. Przyczynę można upatrywać także w gwałtownym wzroście odsetka młodych imigrantów, mieszkających w miastach, pozostawiając więcej osób starszych na wsi. Większość krajów azjatyckich przeżywa gwałtowną tendencję starzenia, spadek płodności małżeństw oraz nasilenie procesu migracji³⁴. Dane statystyczne wskazują, iż w Polsce liczba gospodarstw jednoosobowych kształtuje się na poziomie od kilkunastu do ponad 20%³⁵. Nieco poniżej 1/3 ludności Polski stanowią osoby, które nigdy dotąd nie zawarły związku małżeńskiego (panny/kawalerowie), w różnym wieku³⁶. Można przypuszczać, że odsetek jednoosobowych gospodarstw domowych będzie wzrastać w następnych latach, będzie najszybciej rozwijającym się rodzajem gospodarstwa domowego.

Współcześnie pisze się o fenomenie singli³⁷, nierzadko traktuje się go jako pozostającego w konkurencji wobec małżeństwa i kohabitacji³⁸. We współczesnym społeczeństwie, w którym nacisk kładzie się na aktywność i działanie indywidualne, bezżenność stała się atutem zwłaszcza w zakresie funkcjonowania na rynku pracy³⁹. Zachodzą przemiany świadomości społecznej, a także przekształcenia materialne, które umożliwiają prowadzenie samodzielnego życia. Niewiele wiemy o tych, którzy mieszkają sami. Wykazują duże zróżnicowanie, niektórzy dokonują takiego wyboru, dla innych jest to przymus/konieczność (osoby owdowiałe, rozwiedzione czy żyjące w pojedynkę, ale nie z własnego wyboru).

³⁴ Por. W.-J.J. Yeung, A. Ka-Lok Cheung, *Living Alone: One-person Households in Asia*, «Demographic Research» 2015, vol. 32, s. 1100, 1008–1009.

³⁵ Por. J. Czernecka, *Wielkomięjscy single*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2011, s. 40.

³⁶ Por. Główny Urząd Statystyczny, *Raport z wyników. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Wydawnictwo Głównego Urzędu Statystycznego, Warszawa 2012, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/lud_raport_z_wynikow_NSP2011.pdf, s. 53, 56.

³⁷ P. Stein wyróżnił cztery typy singli ze względu na okres pozostawania samotnym oraz dobrowolność takiej decyzji/jej brak: single czasowi z wyboru – którzy zdecydowali się zostać singlami, na razie nie planują zawarcia małżeństwa lub odkładają tę decyzję na pewien czas; single trwali z wyboru – których życie w pojedynkę jest konsekwencją świadomie podjętej decyzji, z której są zadowoleni i nie chcą jej zmieniać; single czasowi z konieczności – to osoby, które w określonym czasie zamierzają zawrzeć małżeństwo, lecz czasowo pozostają same, gdyż nie znalazły jeszcze partnera; single trwali z konieczności – to osoby, które chciały zawrzeć małżeństwo, lecz tego nie uczyniły (nie znalazły odpowiedniego partnera, charakteryzują się słabszą kondycją fizyczną lub psychiczną). Por. P. Stein, *Być singlem – próba zrozumienia życia singli* [w:] *Socjologia codzienności*, red. P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska, Wydawnictwo Znak, Kraków 2008, s. 144–147.

³⁸ Por. K. Slany, *Alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego w ponowoczesnym świecie*, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2002, s. 116. Kohabitacja może stanowić w życiu człowieka fazę przed zawarciem małżeństwa, alternatywę dla małżeństwa (jeżeli występuje decyzja o odrzuceniu małżeństwa), alternatywę dla życia w stanie wolnym (brak założenia o trwałości związku, stopniowe wchodzenie w związki). Szerzej zob. A. Kwak, *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2005, s. 112–114.

³⁹ Por. A. Żurek, *Osoby samotne życiowo jako zjawisko społeczne* [w:] *Blaski i cienie życia rodzinnego*, «Roczniki Socjologii XV», red. Z. Tyszka, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2004, s. 128–129.

Osoba realizująca styl życia w pojedynkę, przystosowuje się do samotnego (samodzielnego) życia, przechodząc przez pewne fazy⁴⁰. Pierwsza, związana jest ze zjawiskiem alienacji, pojawia się nagle (gdy nastąpi utrata dotychczasowego partnera, poprzez zerwanie, rozwód, śmierć) lub stopniowo (gdy człowiek zbliża się do osiągnięcia wieku, w którym «powinien już» zawrzeć małżeństwo). Jednostka doznaje zwątpienia, frustracji, zaczyna o swój stan obwiniać siebie i innych. Faza druga polega na ocenie, człowiek orientuje się w obyczajach i oczekiwaniach społeczeństwa. Zaczyna postrzegać siebie jako «obywatela drugiej kategorii». Nie stosując się do ogólnego wzoru, należy do «mniejszości, budzącej podejrzania». Osoba może starać się za wszelką cenę dopasować do innych, np. zawiera małżeństwo, chociaż wcale tego nie chce. W fazie akceptacji człowiek zaczyna charakteryzować się myśleniem otwartym, dostrzega możliwości zmiany swojej sytuacji, postrzega jednak istniejące ograniczenia. Akceptuje i rozumie swoje uczucia. Zauważa, że wcale nie musi się dostosowywać do innych, posiada «własną niepowtarzalną wartość». Faza asymilacji ma miejsce wówczas, kiedy jednostka wyzbywa się poczucia obcości czy zakłopotania z powodu nieposiadania partnera. Nie jest podatna na napiętnowanie, ani presję ze strony społeczeństwa. Nie wyklucza zmiany swego stanu w przyszłości, lecz traktuje ją jako dobrowolną decyzję. Czuje się dobrze jako osoba egzystująca w pojedynkę.

3. Stosunek do życia bez partnera i relacje z innymi osobami

Ludzie rzadziej utrzymują bliskie stosunki z członkami rodziny: rodzicami, rodzeństwem, dorosłymi dziećmi czy pozostałymi krewnymi. A. Olczyk określa żyjących w pojedynkę terminem «lonerzy» (z j. ang. *lone*, znaczy samotni, odludni)⁴¹. Egzystują sami, obawiają się nawiązywania bliskich relacji emocjonalnych z innymi osobami. Coraz większego znaczenia nabiera sieć przyjacielska, «koligacje obieralne» składające się z przyjaciół, a nie krewnych, m.in. układy sieciowe seniorów, grona przyjacielskie. Szczególnie dotyczy to ludzi młodych, żyjących w pojedynkę do 35. roku życia oraz samotnych rodziców (tworzą oni pewnego rodzaju sieci wsparcia z ludźmi, z którymi są w stałym kontakcie, także internetowym czy telefonicznym). W ten sposób tworzą się tzw. «metro plemiona»⁴², powstające przede wszystkim w większych miastach. Wiąże są zwykle luźniejsze od występujących w tradycyjnych rodzinach między krewnymi, zapewniają poczucie bezpieczeństwa i wsparcie. «Quirkyalone» jest to termin określający kategorię osób żyjących bez partnera, ze szczególnym podkreśleniem roli przyjaciół. Stanowią oni alternatywę wobec małżeństwa i rodziny⁴³. Te osoby są aktywne, angażują się w działalność społeczną, a także realizują własne pasje. Odczuwają swoją sytuację jako samotność, która jest przeżywana jako pogodzenie się z losem, koszmar, bądź też następuje afirmacja samotności⁴⁴. Przyjaciele stają się kimś w rodzaju «rodziny z wyboru», zwłaszcza w warunkach wzrostu liczby rozwodów, mobilności geograficznej i społecznej⁴⁵. Osoby żyjące w pojedynkę mogą być otoczone siecią przyjaciół, tworzą strukturę otwartą, jedni odchodzą, ale pojawiają się nowi.

⁴⁰ Por. A. Żurek, *Single: żyjąc w pojedynkę...*, s. 66; X. Amador, J. Kiersky, *Jak żyć osobno w świecie pełnym par*, Wydawnictwo Diogenes, Warszawa 2002, s. 60–64.

⁴¹ Por. A. Olczyk, *Singiel – moda czy powołanie?*, «Niedziela Młodych» 2012, nr 23(62), s. 6.

⁴² Por. T. Szlendak, *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie...*, s. 461.

⁴³ Autorką pojęcia jest S. Cagen, opisała je w swej książce: *Quirkyalone: manifest bezkompromisowych romantyków*. Samotność uznała za styl życia: świadomy wybór ludzi nietuzinkowych – romantyków i idealistów. Zjawisku temu nadała pozytywną konotację, zauważyła, że wiele osób pozostaje w niesatysfakcjonujących związkach, nie chcąc narazić się na społeczny ostracyzm. E. Watters nazwał osoby żyjące w gronie przyjaciół, znajomych: *Urban Tribes* («miejskie plemiona»). L. Hoggard, *Sobiepanny – coś się nie podoba?*, «Forum» 2004 nr 7, s. 28.

⁴⁴ Szerzej zob. J. Gajda, *Samotność i kultura*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1987, s. 73–76; C. Tarnogórski, *Wobec samotności i osamotnienia* [w:] *Samotność i osamotnienie*, red. M. Szyszkowska, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1988, s. 4; M. Broder, *Sztuka bycia singlem*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2010, s. 121–122.

⁴⁵ Szerzej zob. R. Pahl, *Przyjaźń – społeczne spoiwo współczesnego społeczeństwa?* [w:] *Socjologia codzienności*, red. P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska, Wydawnictwo Znak, Kraków 2008, s. 164; E.K. Trimmerger, *Nowa singielka*, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2008, s. 319.

Dorośle osoby żyjące w pojedynkę, podejmują ważne decyzje życiowe zwykle bardziej samodzielnie, niż jednostki w rodzinie. Zdarza się czasem, że człowiek nie chce być sam, lecz mimo to odsuwa się od innych ludzi, ponieważ boi zależności. Przejawia szorstkość, jest wyniosły, zrzędlawy («mur pozornego chłodu»), gdy w rzeczywistości pragnie obecności innych. Sposobem na samotność jest wzbudzanie nienawiści do ludzi, aby nie była ona odczuwana dotkliwie (zgodnie ze stwierdzeniem: «wystarczy mieć przeciwnika, ażeby nie być osamotnionym»)⁴⁶. E. Paprzycka wskazała uwarunkowania braku akceptacji życia w pojedynkę: uczucie pułapki, niezadowolenie, znudzenie, konformizm (potrzeba realizowania ról społecznie narzuconych), izolacja, niechęć do samorozwoju, frustracja seksualna, niewielka liczba doświadczeń w życiu codziennym⁴⁷.

P. Gucci zauważył przejawianą przez niektórych singli postawę kontestowania przeżywaną przez większość członków społeczeństwa wydarzeń «rodziny» (np. świąt, uroczystości), aby «poczuć się alternatywnym»⁴⁸. Z kolei V. Albisetti dostrzegł, że osoby pozostające w stanie wolnym doświadczają braku zaufania, okazywanego im przez społeczeństwo, w efekcie czego cierpią⁴⁹. Określa się je jako niepotrafiące porozumiewać się z innymi czy niedojrzałe. We współczesnym społeczeństwie najbardziej trwałymi wydają się być jednak więzi rodzinne.

K. Trimberger lęk przed samotnością nazywa «widmem żebraczki»⁵⁰. Niektórzy wierzą, iż pewnym rozwiązaniem byłoby urodzenie dziecka, także w kontekście upływającego czasu. Wzrasta zatem znaczenie posiadania dziecka, pomimo postępującego spadku liczby urodzeń. Jednostka żyjąca w pojedynkę jest narażona na odepchnięcie przez innych, a nawet wyśmianie, może czuć się «niewidzialna»⁵¹. Jest to związane z niedostrzeganiem jej potrzeb, bądź traktowaniem ich jako mniej istotne, co zagraża poczuciu własnej wartości i jej związkom z krewnymi czy przyjaciółmi żyjącymi w związkach.

4. Podsumowanie

Współcześnie zwraca się uwagę na wzrost liczby osób żyjących w pojedynkę. Przegląd wybranych stanowisk na temat tych osób umożliwia zapoznanie się ze sposobem ich postrzegania i traktowania, pozwala też dostrzec zaszłe i zachodzące przemiany. Tworzone przez różnych autorów typologie osób żyjących w pojedynkę, uświadamiają niejednorodność tej kategorii. Różnią się ze względu na długość okresu życia bez partnera, uwarunkowania (wybór czy konieczność), preferowany styl życia, a także odniesienie do życia samotnego. Stopniowo zmieniają się opinie i stosunek społeczeństwa do jednostek żyjących w pojedynkę, od zdecydowanie negatywnego do pozytywnego. Wiąże się on z: płcią, wiekiem, miejscem zamieszkania. Utożsamianie się z kategorią singli jest próbą zmniejszenia odczuwanego przez jednostkę lęku. Usiłuje się ona dostosować do warunków współczesnego świata.

W świadomości społecznej ukształtowały się pewne przekonania, dotyczące kobiet bez partnera. Dostrzeżono posiadanie większego zasobu czasu, zamiar zrobienia kariery, jednocześnie pragnienie życia w związku i odczuwanie cierpienia z powodu samotności. Współczesne media przejawiają zainteresowanie żyjącymi w pojedynkę, odgrywają znaczącą rolę w kreowaniu ich wizerunku.

⁴⁶ Por. M. Szyszkowska, *Ucieczki od samotności i osamotnienia* [w:] *Samotność i osamotnienie*, red. M. Szyszkowska, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1988, s. 49, 51.

⁴⁷ E. Paprzycka, *Kobiety żyjące w pojedynkę...*, dz. cyt., s. 24.

⁴⁸ Por. P. Gucci, *Singielka: sama, ale nie samotna*, Wydawnictwo Fontanna, Warszawa 2010, s. 107–108.

⁴⁹ Por. V. Albisetti, *Dobrodziejstwo samotności: tysiąc powodów, aby dobrze się poczuć ze sobą samą*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 1999, s. 45. Warto tu wspomnieć o opisanym przez T. Szlendaka, wyróżnionym w XIX w. zjawisku, zwanym «neotenią», «pedomorfozą» – «zachowaniem młodzieńczych cech u osobników dorosłych». T. Szlendak, *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie...*, s. 43.

⁵⁰ E.K. Trimberger, *Nowa singielka*, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2008, s. 238, 240–241; J. McDowell, N.

Wakefield, *Przyjaciel samotnych serc (czyli jak wygrać z samotnością)*, Wydawnictwo Vocatio, Warszawa 1994, s. 83.

⁵¹ Por. X. Amador, J. Kiersky, *Jak żyć osobno w świecie pełnym par...*, s. 68, 78, 287–288.

1. Albisetti V., *Dobrodziejstwo samotności: tysiąc powodów, aby dobrze się poczuć ze sobą samym*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 1999.
2. Amador X., Kiersky J., *Jak żyć osobno w świecie pełnym par*, Wydawnictwo Diogenes, Warszawa 2002.
3. Beck U., *Spoleczeństwo ryzyka. W drodze do innej nowoczesności*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2002.
4. Broder M., *Sztuka bycia singlem*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2010.
5. Czernecka J., *Wielkomięscy single*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2011.
6. Durkheim E., *L'Individualisme et les intellectuels*, «Revue bleue» (X) 1898, przeł. J. Redding i W.S.F. Pickering.
7. Gajda J., *Samotność i kultura*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1987.
8. Główny Urząd Statystyczny, *Raport z wyników. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Wydawnictwo Głównego Urzędu Statystycznego, Warszawa 2012, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/lud_raport_z_wynikow_NSP2011.pdf.
9. Gucci P., *Singielka: sama, ale nie samotna*, Wydawnictwo Fontanna, Warszawa 2010.
10. Hoggard L., *Sobiepanny – coś się nie podoba?*, «Forum» 2004 nr 7.
11. Jagieła J., *Znaczenie skryptu (script life) jako nieświadomego przekazu międzygeneracyjnego w kształtowaniu się tożsamości jednostki [w:] Wielokulturowość w przestrzeni edukacyjnej*, red. K. Rędziński, I. Wagner, Wydawnictwo Akademii im. J. Długosza, Częstochowa 2006/2007.
12. Jamieson L., *Od rodziny do intymności [w:] Socjologia codzienności*, red. P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska, Wydawnictwo Znak, Kraków 2008.
13. Klinenberg E., *Going Solo. Extraordinary Rise and Surprising Appeal of Living Alone*, Penguin Publishing Group, New York 2012.
14. Kwak A., *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2005.
15. McDowell J., Wakefield N., *Przyjaciel samotnych serc (czyli jak wygrać z samotnością)*, Wydawnictwo Vocatio, Warszawa 1994.
16. Olczyk A., *Singiel – moda czy powołanie?*, «Niedziela Młodych» 2012, nr 23(62).
17. Pahl R., *Przyjaźń – społeczne spoiwo współczesnego społeczeństwa? [w:] Socjologia codzienności*, red. P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska, Wydawnictwo Znak, Kraków 2008.
18. Paprzycka E., *Kobiety żyjące w pojedynkę: między wyborem a przymusem*, Wydawnictwo Żak, Warszawa 2008.
19. Pickering W.S.F., *Durkheim's Sociology of Religion. Themes and Theories*, Routledge&Kegan Paul, London 1984.
20. Slany K., *Alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego w ponowoczesnym świecie*, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2002.
21. Stein P., *Być singlem – próba zrozumienia życia singli [w:] Socjologia codzienności*, red. P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska, Wydawnictwo Znak, Kraków 2008.
22. Szlendak T., *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 2011.
23. Szyszkowska M., *Ucieczki od samotności i osamotnienia [w:] Samotność i osamotnienie*, red. M. Szyszkowska, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1988.
24. Tarnogórski C., *Wobec samotności i osamotnienia [w:] Samotność i osamotnienie*, red. M. Szyszkowska, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1988.
25. Trimberger E.K., *Nowa singielka*, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2008.
26. Yeung W.-J.J., Ka-Lok Cheung A., *Living Alone: One-person Households in Asia*, «Demographic Research» 2015, vol. 32.
27. Żurek A., *Single: żyjąc w pojedynkę*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2008.
28. Żurek A., *Osoby samotne życiowo jako zjawisko społeczne [w:] Blaski i cienie życia rodzinnego*, «Roczniki Socjologii XV», red. Z. Tysza, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2004.

Beata Szluz

LIVING IN A RELATIONSHIP OR ALONE? BETWEEN NECESSITY AND CHOICE

Attitudes about the primacy of marriage as a way of life have changed markedly over the past two decades. The legitimacy of singleness as a life-style is increasingly recognized by young people and their parents; most people no longer regard getting married as necessarily better than remaining single and do not disapprove of those who eschew marriage. Although the imperative to marry has weakened and the perceived advantages of marriage as compared to single life have declined, marriage continues to be valued

by the majority of young people as shown in several studies of attitudes toward marriage. What is more, despite the high levels of divorce, most young people say that they expect their marriages to be lasting. What has changed about marriage plans has been the rising age at which young people, especially young women, expect to marry an expectation reflected in the increasing age at which people are actually marrying. There also seems to be a widespread desire not to let marriage interfere with education and to obtain some work experience before marriage. Marriage continues to be more important to young women than young men, despite recent trends toward more egalitarian sex roles. There is some evidence that experience with divorce increases negative attitudes about marriage and favorable ones about singleness as a way of life.

Key words: family, marriage, single

Збірник наукових праць

**МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**
Випуск 7

**YOUTH POLICY:
PROBLEMS AND PROSPECTS**
Number 7

Макетування та комп'ютерна верстка
Світлана Цудло

Дизайн обкладинки
Іван Тамаль

Здано до набору 20.04.2016 р. Підписано до друку 20.04.2016 р.
Формат 60x84/8. Папір офсетний.
Гарнітура. Times. Наклад 300 прим. Ум. друк, арк. 24,3
Друк ПЗОВ «Прек АПД». Зам. № 33.
М.Дрогобич, вул. Д.Галицького, 1
Тел.. (244) 1-08-90. druksv@gmail.com